

Posudek diplomové práce Bohumily Adamové

Maloměstské obrázky Františka Heritese

Bohumila Adamová předložila velmi dobrou diplomovou práci, které lze jen máloco vytknout. Současně ale také práci, která má jen málo předností, na něž by bylo možné zvlášť upozornit.

Diplomantka si vybrala zapomínaného autora žánrové prózy a pečlivě analyzovala kvantitativně i kvalitativně nejvýznamnější část jeho tvorby, povídky zachycující život jihočeského maloměsta v posledních desetiletích předminulého století. Zvolila k tomu velmi tradiční postup. Začíná Heritesovou biografií a všeobecným popisem jeho díla. V další kapitole se pokouší o charakteristiku žánrového realismu v české próze a podává i přehled nejběžnějších prozaických útvarů, se kterými je spojován. Sama však konstatuje, že hranice mezi uváděnými formami (arabeska, črta, humoreska) jsou dost neurčité a že tato určení byla užívána se značnou libovольností.

Velmi podstatná je čtvrtá kapitola práce, ve které diplomantka rozlišuje dva typy Heritesovy krátké prózy: vedle tradiční, i ve své době již konvenční „humoresky“ připomíná prózy závažnějšího životního obsahu, vyrůstající z kontaktu s tendencemi uměleckého realismu. Po ně nalézá pojmenování „maloměstské povídky“.

V dalších kapitolách potom podrobuje Heritesovo dílo popisu za pomoci tradičních kategorií poetiky prózy, přičemž se ukazuje, jak i toto už téměř rituální „přitloukání“ málo známého autora na kříž „ztvárnění postav - prostoru - času - vypravěče“ může být produktivní, pokud se ho chopí všímavý a přemýšlivý interpret.

Adamová především konstatuje dominanci kategorie postavy, které také věnuje největší pozornost; jejímu zobrazení je v Heritesových povídkách podřízeno vše ostatní, včetně děje. Herites se přitom nepokouší pronikat do vnitřního světa protagonistů, usiluje o obraz typických maloměstských figur, jejichž duševní svět je beztak pofidérní. Prostředkem typizace je mu tedy popis vnějšího vzhledu a chování maloměstských individuí.

Zatímco mezi mužskými postavami nachází Adamová vlastně jen jediného protagonistu, úředníka a otce rodiny, který je ovšem zobrazován v různých etapách života (jako mladík, jako pasivní a citově chudý dospělý muž a nakonec jako stařec), repertoár ženských postav je širší (dospívající dívka, nervózní manželka nebo pracovitá hospodyně, neprovdaná příbuzná,

služka, atd.). V souvislosti s charakteristikami těchto typů se diplomantka pokusila vymezit i prototypy rodinných vztahů (funkční x nefunkční rodina), norem maloměstské erotiky a typů postav, které svým chováním normy maloměstského světa překračují („větroplachové“, děti). Další charakteristické postavy nalézá pak v typu zmíněné „maloměstské povídky“ (umírající, životní ztroskotanci, atd.); právě u nich konstatuje zvýšený autorův zájem o postižení individuální psychologie.

Pokus zařadit mezi postavy také „ducha maloměsta“ svědčí spíše o diplomantčině bezradnosti nad jevem, který nelze nechat bez povšimnutí a kterého se pak dotýká i v jiných souvislostech (sousedé, veřejné mínění, některé ženské typy).

Pochybnosti budí autorčin pokus klasifikovat tři rozměry „uzavřenosti“ Heritesova maloměsta. Má na mysli jednak vzdálenost od centra (od Prahy), dále oddělenost od ostatních malých měst a konečně uzavřenost postav v rodinném či pracovním interiéru. Je zjevné, že zde v rámci jedné klasifikace spojuje skutečnosti různého řádu.

Přesto právě kapitola o maloměstském prostoru přináší řadu drobných, ale podnětných postřehů, vztahujících se k funkci a symbolice reálií maloměsta (kostel a život městečka rytmuující odbíjení kostelních hodin, radnice, hospoda, chudinská čtvrť, sady x příroda mimo město, atd.). Stejně zajímavé jsou postřehy týkající se smyslu předmětů uvnitř maloměstské domácnosti (dveřní kukátko jako průzor do nebezpečného světa venku, stůl jako místo určující vnitřní řád a hierarchii domácnosti, komůrka jako odkládiště přebytečných věcí i osob, atd.). Jako traumatizující, ale nutná součást maloměstského života jsou ve zvláštní kapitole vyzdvíženy fenomény návštěv a cestování.

V poslední kapitole se diplomantka pokouší obsáhnout již příliš mnoho skutečností a spíše naznačuje než dopovídá (angažovanost vypravěče, poměr mezi situační komikou a ironií, zvláštnosti Heritesova jazyka: ty, které zmiňuje /nadužívané opisné pasivum/ jsou příznačné spíše pro žánr jako celek než pouze pro Heritese, resp. vyplývají /časté zvrtné pasivum/ z charakteristiky Heritesova vypravěče, atd.).

Práce je zajímavě a živě stylizována, je zcela bez gramatických prohřešků a nepřesností. Je to svým způsobem „dokonalá“ práce, která přesně naplnila deklarovaný záměr (popsat dílo regionálně a dobově příznačného autora). Diplomantčiny schopnosti jsou však zřejmě daleko větší: mohla a měla si položit otázky zásadnější, byť by se pak nedobrala odpovědí tak jednoznačných a „bezproblémových“: co vypovídá obliba žánrové prózy (vlastně prvního „univerzálního“ typu české prózy) o stavu české společnosti na konci 19. století? Jaké místo pak v kontextu žánrové prózy zaujímá tvorba Heritesova? O čem z hlediska proměn prózy vypovídá rozpad Heritesovy povídkové tvorby na „humoresky“ a „maloměstské povídky“? A

dále: jaký je kvantitativní poměr mezi těmito typy? Prostupují se někdy (typ „tragikomické povídky“)? Odpovědi na tyto otázky v práci postrádám.

Podle odpovědí na ně v rámci obhajoby navrhuji hodnocení „výborně“ nebo „velmi dobře“.

v Praze 12. 5. 2006

PhDr. Václav Vaněk, CSc. (vedoucí práce)